

Sammanfattning av regeringens budgetproposition inför 2017, utgiftsområde 16: *Utbildning och universitetsforskning*

I denna promemoria sammanfattas regeringens budgetproposition 2017 avseende utgiftsområde 16 *Utbildning och universitetsforskning*. I dokumentet refereras från regeringens texter i budgetpropositionen. Avslutningsvis återfinns ett antal tabeller som jämförelsevis redovisar anslagsstorlek och anslagsutveckling för Umeå universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet och Mittuniversitetet.

Allmänt om budgetpropositionen

- Statsbudgeten består av 27 så kallade utgiftsområden som sammanlagt uppgår till 972,4 mdr under 2017 (2016 omfattade statsbudgeten till 926,2 mdr), d.v.s. ökningen jämfört med år 2016 är +46,2 mdr eller +5,0 procent. Utgiftsområde 16, *Utbildning och universitetsforskning*, erhåller enligt propositionens förslag 72,4 mdr vilket utgör 7,4 procent av hela statsbudgeten (2016 erhöll utgiftsområdet 69,5 mdr eller 7,5 procent, så andelsmässigt minskar utgiftsområdet relativt sett med 0,1 procentenheter).

Universitet och högskolor – allmänt

Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt.

Regeringens bedömning av ”tillståndet i sektorn”

- Regeringen konstaterar att Sverige fortfarande i flera avseende är en framstående kunskaps- och forskningsnation enligt en rad indikatorer. Exempelvis är andelen högt utbildade i Sverige nu näst högst inom hela EU. Sysselsättningsgraden efter avslutad utbildning är hög och dessutom stigande. Vidare har andelen kvinnliga professorer ökat snabbare i Sverige än i EU totalt sett.
- I andra bemärkelser är Sverige mindre framstående enligt regeringen. För högskolesektorns vidkommande anges att antalet studenter vid UoH minskat de senaste fem åren liksom att den tidigare ökningen av andelen 30-40 åringar med minst två års eftergymnasial utbildning har planat ut och minskat något. Något som ev. skulle kunna tyda på att utbildningsbehov och efterfrågan på utbildning är på väg att mättas. Detta är dock ej en entydig tendens.
- Regeringen konstaterar vidare att Sverige i vissa avseende har långt kvar innan vi når ett jämställt utbildningsystem. Utbildningsvalen inom högskolan är mer könsstereotypa i Sverige än vad de är inom OECD som helhet. Ju högre upp i utbildningshierarkin man kommer, desto större blir andelen män (från förskola till universitet).

Utbildning

Allmänt

- Regeringen betonar att möjligheterna till utbildning ska utvecklas i takt med samhällets förändring. Den högre utbildningen ska finnas tillgänglig i hela landet, t.ex. via distansutbildningar eller via kommunala lärcentra, och den ska möjliggöra ett livslångt lärande samt bidra till hållbar utveckling, tillväxt och jämlikhet.
- Universitet och högskolor har enligt regeringen en viktig uppgift att utbilda både för dagens och för morgondagens arbetsmarknad. Lärosätena har därför ett stort ansvar att se till att utbildningarna förnyas, är långsiktigt hållbara, arbetsmarknadsanknutna, tillgängliga för många samt vilar på vetenskaplig grund.
- Universitets- och högskolerådet får en förstärkning om 15 mnkr 2017 och 21 mnkr 2018 för att klara uppdraget att vidareutveckla bedömningen av utländsk utbildning, bl.a. personer som har bristande dokumentation över sin eftergymnasiala utbildning.
- För att förbättra möjligheterna för personer med utländsk utbildning att snabbare kunna etablera sig på svensk arbetsmarknad förstärker regeringen resurserna till kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning motsvarande en svensk högskoleutbildning (förslag i budgetpropositionen för 2016). Inom ramen för satsningen bör även andra typer av insatser inom högskolan, t.ex. språkutbildning, kunna genomföras för personer med utländsk utbildning på högskolenivå för att nå en snabbare etablering.
- Regeringen avser vidare att ge några statliga lärosäten möjligheter till högre ersättning för vissa ämnen som de har särskilt ansvar för. Dessa omfattar bl.a. språk för vilka behovet av kompetens har ökat i takt med att migrationen har förändrats.

Läro- och förskolläro-utbildningarna

- Med bakgrund mot att Sverige står inför en omfattande läro- och förskolläro-utbildningsgenomföring genomför regeringen en rad insatser på både kort och lång sikt. Under 2015 och 2016 tillförs universitet och högskolor i hela landet medel för att fler ska kunna genomgå högskoleutbildning. Totalt ska läro- och förskolläro-utbildningarna byggas ut 2015-2016 med 2 300 nybörjarplatser, som fullt utbyggd motsvarar cirka 6 800 helårsstudenter 2019.
- Regeringen föreslår vidare att ytterligare medel motsvarande cirka 970 nybörjarplatser tillförs läro- och förskolläro-utbildningarna. Universitet och högskolor tillförs därför 54 miljoner kronor för detta ändamål. Fullt utbyggd beräknas satsningen omfatta 270 miljoner kronor från 2021, exklusive studiemedel, vilket motsvarar 3 600 helårsstudenter. För Umeå universitets vidkommande innebär det totalt 9 mnkr 2021.
- Regeringen konstaterar att då många som är yrkesverksamma i skolväsendet saknar en behörighetsgivande examen avser man att säkerställa att uppdraget till de lärosäten (däribland UmU) avseende vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar läro- eller förskolläro-examen (VAL) även har samma omfattning även kommande år.
- För att underlätta bl.a. för lärosätena i deras uppdrag att planera sitt utbildningsutbud så har regeringen fattat beslut om att ge Skolverket i samarbete med Universitetskanslersämbetet i uppdrag att ta fram återkommande prognoser över skolans och förskolans behov av lärare och förskollärare. Prognoserna ska redovisas vartannat år med start dec 2017.

Forskning

Det övergripande målet för regeringens forskningspolitik är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

Allmänt

- Regeringen avser att se över målet för forskningspolitiken, för de kommande tio åren, i samband med propositionen för forskning, innovation och högre utbildning som regeringen kommer att presentera under hösten 2016.
- Regeringen föreslår att de statliga anslagen för forskning till såväl UoH som till forskningsråden, bör öka med totalt 390 mnkr 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas satsningarna till 1 490 mnkr, 2 100 mnkr respektive 2 815 mnkr.
- För att kunna möta de stora utmaningarna som samhället står inför, både nationellt, inom EU och internationellt i övrigt framhåller regeringen att forskningsfinansieringen ska utformas ändamålsenligt, långsiktigt, och att de resurser som finns ska användas effektivt.
- Basanslagen till forskning och utbildning på forskarnivå ska öka för att för universitet och högskolor i hela landet ska kunna ta ett större ansvar för utvecklingen av den svenska forskningen. Anslagen beräknas öka med 500 mnkr 2018, med 250 mnkr 2019 och med 550 mnkr 2020. Basanslagen föreslås därmed öka totalt med 1 300 mkr 2018–2020.
- Regeringen menar att lärosätena behöver skapa attraktiva karriärvägar med genomtänkta karriärsystem och bättre villkor för unga forskare. Här aviserar regeringen att de förslag som Ann Fust presenterade i *forskarkarriärutredningen* kommer upptas i den kommande forskningspolitiska propositionen. Bland annat förslaget om att en enhetlig anställning som biträdande lektor införs som ett steg i en nationellt erkänd karriärväg.
- Regeringen lovar att återkomma om fördelningen av resurserna till forskning och utbildning på forskarnivå i den kommande forskningspolitiska propositionen. En fördelning som delvis kommer att ske med hjälp av de utgångspunkter som presenterades i propositionen *Ett lyft för forskning och innovation* (2008/09:50) men även lärosätenas samverkan med det omgivande samhället ska i högre grad (än idag) påverka fördelningen av medlen.
- Regeringen avser att stärka forskningsresurserna vid de mindre statliga högskolorna samt vid vissa enskilda utbildningsanordnare för att säkerställa utbildningens anknytning till forskning och för att göra det möjligt för dem att utveckla angelägen forskning.
- Som tidigare meddelats gör Regeringen bedömningen att Malmö högskola bör bli ett universitet och att högskolans resurser bör därför utökas. Regeringen beräknar därför att anslaget för Malmö högskolas forskning och utbildning på forskarnivå bör höjas med 90 mnkr kronor 2018 (i budgetpropositionen för 2018).
- Regeringen avser att till 2020 minska anslagen till Vetenskapsrådet och till forskning och utbildning på forskarnivå med 120 miljoner kronor respektive 30 miljoner kronor då delar av medlen till strategiska forskningsområden (SFO) vid Lunds universitet och Stockholms universitet inte avses att fördelas.

- De statliga forskningsråden erhåller anslagsökningar enligt nedanstående tabell (urval).

	2017, mnkr	2018, mnkr
Vetenskapsrådet	45	220
Vinnova	265	320
Formas	25	210
Forte	40	95

Strategisk satsningar för att möte samhällsutmaningar

Regeringen konstaterar att Sverige och världen står inför ett antal stora samhällsutmaningar och för att möte utmaningar dessa avser regeringen att öka resurserna för forskning kring klimat, hälsa och livsvetenskap, migration, digitalisering och ett hållbart samhällsbyggande. Anslagshöjningen kommer ske successivt, vara fullt utbyggd år 2020. Senare i höst kommer regeringen att i forskningspolitiska proposition utveckla satsningarna ytterligare. De ökade resurserna kommer tillföras Vetenskapsrådet, Rymdstyrelsen och Formas anslag.

Hälsoutmaningen (totalt en ökning om 115 mnkr 2017-2020 till VR)

Regeringen föreslår en ny satsning på

- en nationell *forskningsinfrastruktur för insamlande och bevarande av biologiskt material från människor i biobanker*. Detta ska möjliggöra hög kvalitet och god tillgänglighet till prov och patientinformation utan att äventyra patienters integritet.
- *tvärssektoriell forskning*, som kan bidra till att starka forskningsmiljöer effektivt kan utnyttja den registerbaserade infrastrukturen och bidra till dess utveckling.
- *klinisk forskning* för att stärka inom områden där samverkan mellan universitet och högskolor, hälso- och sjukvården och näringslivet är en central del. Satsningen bör dels innehålla en förstärkning av klinisk behandlingsforskning, dels stimulans av samverkan inom forskning och innovation med fokus på folksjukdomar och diagnoser.
- både grundforskning och mer tillämpad forskning (inklusive implementeringsforskning) för att möta förekomsten och den snabba spridningen av *antibiotikaresistenta bakterier*

Digitaliseringsutmaningen (totalt en ökning om 40 mnkr 2018-2019 till VR)

För att Sverige ska vara en fortsatt stark forskningsnation bedömer regeringen att det behövs en satsning kring digital infrastruktur för att öka kapaciteten att lagra, analysera och överföra data. Regeringen föreslår därför en

- *digitalisering av material* vid kulturarvsinstitutionernas arkiv, samlingar och bibliotek för att främja datadriven forskning, t.ex. inom humaniora och samhällsvetenskap.
- förstärkning av Kungl. bibliotekets anslag för att i samverkan med VR vidareutveckla *SwePub* för att databasen ska fungera som en fullgod och heltäckande datakälla för bibliometriska analyser och studier av nationella publiceringsmönster.
- förstärkning av medel till forskningsnätet *SUNET* för att främja utvecklingen av gemensamma lösningar inom digital kommunikation och IT-tjänster för universitet och högskolor samt vissa andra organisationer.

Migration och integration (totalt en ökning om 30 mnkr 2017-2020 till VR)

Med bakgrund av nuvarande flyktingsituationen och behovet av kunskap om migrationens och integrationens alla aspekter och förutsättningarna för att skapa inkluderande samhällen aviserar regeringen en satsning på forskning rörande migration och integration.

Jämlika villkor (totalt en ökning om 20 mnkr 2018-2020 till VR)

Regeringen ser jämlikhet som en del av lösningen på de utmaningar som samhället står inför på såväl nationell som global nivå. En viktig uppgift för den svenska forskningen bör därför vara att möta de stora samhällsutmaningarna med forskning för jämlika villkor.

Förstärkning av humaniora och samhällsvetenskap (totalt en ökning om 60 mnkr 2018-2020 till VR)

Regeringen konstaterar att humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning historiskt sett ofta har prioriterats lågt ofta prioriterats lågt då dess betydelse för kommersialisering och utveckling av nya varor och tjänster har underskattats. Dessa vetenskapliga områden har därför inte i samma utsträckning som andra kunnat attrahera externa forskningsmedel. En satsning på humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning genomförs därför under perioden 2018–2020.

Öka kvalitet i skolan

- För att stärka den vetenskapliga grunden i lärar- och förskollärarytbildningarna föreslår regeringen ringen att medel avsätts för *forskarškolor* för anställda vid universitet och högskolor. De ska syfta till att öka tillgången på forskarutbildade lärare på ovan nämnda utbildningar. Medlen ska omfatta utbildningskostnader och lönekostnader för de individer som går utbildningen.
- Regeringen avser att inleda en försöksverksamhet där syftet ska vara att pröva och utveckla modeller för samverkan om *praktiknära forskning mellan skolhuvudmän och lärosäten* med tillstånd att utfärda en lärar- eller förskolläraryxamen. Modellerna ska kunna stärka utvecklingen av skolväsendet och undervisningen, öka kvaliteten på den praktiknära forskningen och eventuellt skapa nya former av kombinationstjänster som gör en möjlig forskarkarriär mer intressant för en lärare eller förskollärare.

Arbetslivsforskning (totalt en ökning om 30 mnkr 2017-2019 till FORTE)

För att stärka arbetslivsforskningen föreslår regeringen att ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitik bör inrättas.

Starka gränsöverskridande forsknings- och innovationsmiljöer

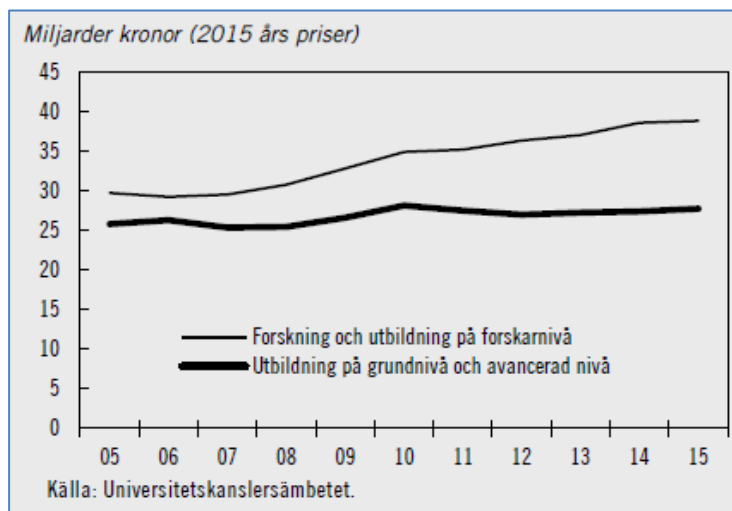
Ökat nyttjande av forskningsinfrastrukturer (totalt en ökning om 40 mnkr 2018-2019 till VR)

Regeringen betonar vikten av att forskningsinfrastruktur nyttjas av många olika aktörer i olika konstellationer och attraherar nya aktörer i systemet. Den forskningsinfrastruktur som byggs upp i Sverige ska därmed nyttjas på ett tillväxtfrämjande och effektivt sätt som gynnar alla parter som samverkar. Exempelvis Science for Life Laboratory och Max IV, bör därför i högre grad tillgängliggöras för forskare från näringsliv, offentlig sektor och internationellt för att uppnå en ökad utväxling på befintliga forskningsinfrastrukturer. Vetenskapsrådet får därför i uppdrag att öka nyttjandegraden av svensk forskningsinfrastruktur.

Ekonomi

Av budgetpropositionen 2016/17:1 framgår att de totala kostnaderna för verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare uppgick 2015 till 66,7 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,6 procent av Sveriges BNP. Verksamheten omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning. De direkta statliga anslagen till lärosätena uppgick under 2015 till 40,7 miljarder kronor. Utöver de direkta statsanslagen finansierar staten även verksamhet vid statliga universitet och högskolor via olika statliga myndigheter, framför allt genom forskningsråden. Sammantaget är 80 procent av verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare statligt finansierad. Högskolesektorn är den enskilt största statliga verksamheten sett till antalet anställda. År 2015 var antalet anställda 75 000, vilket motsvarar ca 60 700 årsarbetskrafter, varav 51 procent var kvinnor och 49 procent var män.

I diagrammet nedan visas lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå under perioden 2005–2015. Diagrammet är hämtat från budgetpropositionen 2016/17:1.

Summan av universitetens och högskolornas takbelopp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppgick till ca 21,4 miljarder kronor under 2015. Därutöver tilldelades universitet och högskolor 753 miljoner kronor för särskilda åtaganden. Under 2015 var det totala utfallet ca 21,7 miljarder kronor vilket motsvarar ca 101 procent av takbeloppet. Under 2015 hade 17 lärosäten en överproduktion, vilket innebär fler studenter än vad som ryms inom takbeloppet. Umeå universitet var ett av dessa lärosäten då överproduktionen år 2015 uppgick till 103 procent.

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå, ekonomi (hela propositionen)

I budgetpropositionen för år 2017 föreslås förändringar i fördelningen av anslaget till utbildning på grundnivå och avancerad nivå enligt tabellerna nedan. Samtliga belopp som anges i tabellerna är i jämförelse med år 2016.

Förutom fördelning av nya medel och omfördelning av medel tillkommer medel för den statliga pris- och lönejusteringen (+1,5 % eller +20,1 mnkr år 2017).

Satsning på vissa bristyrken (mnkr)

År 2015 inleddes en utbyggnad av högskoleutbildning, huvudsakligen som ett svar mot den stora brist på högskoleutbildad arbetskraft som råder i skolväsendet. En stor del av satsningen avser en utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningar, totalt 2 300 platser. För Umeå universitets (UmU) del ökar anslaget utifrån den utbyggnad som inleddes år 2015, från 14,5 mnkr år 2016 till 14,8 mnkr år 2017.

	Riket	UmU	Andel UmU
Anslagsökning 2017	-	+14,8	-

Utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning (mnkr)

Regeringen föreslår att universitet och högskolor tillförs totalt 54,0 mnkr för detta ändamål, vilket motsvarar 970 nybörjarplatser år 2017. Fullt utbyggt beräknas satsningen omfatta 270 mnkr år 2021, vilket motsvarar totalt 3 600 helårsstudenter. Av den totala satsningen föreslås att UmU erhåller 9,0 mnkr (3,3 %) år 2021. Fördelningen av den föreslagna utbyggnaden per lärosäte bygger i stor utsträckning på respektive lärosätes uppgift om vilka möjligheter man har att utöka utbildningarna. År 2017 beräknas UmU's anslag för utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning öka med 2,2 mnkr till följd av utbyggnaden.

	Riket	UmU	Andel UmU
Anslagssökning 2017	+54,0	+2,2	+4,1 %

Läkar- och tandläkarutbildningar (mnkr)

Med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes år 2012 och utbyggnaden av tandläkarutbildningen som inleddes 2013, får Umeå universitet nedanstående anslagsförändringar år 2017.

Läkarplatser	Riket	UmU	Andel UmU
Anslagsökning 2017	0 (Omfördelning)	+1,4	-

Tandläkarplatser	Riket	UmU	Andel UmU
Anslagsökning 2017	0 (Omfördelning)	+1,2	-

Läkar- och tandläkarplatser	Riket	UmU	Andel UmU
Anslagsminskning 2017	0 (Omfördelning)	-4,5	-

Ingenjörutbildningar (mnkr)

För att tillvarata de teknikintresserade sökandenas kompetens och intresse utökades medel för civil- och högskoleingenjörutbildningarna i budgetpropositionerna för 2012 och för 2013. Utbyggnaden av dessa utbildningar fortsätter i enlighet med vad som tidigare har aviserats.

	Riket	UmU	Andel UmU
Anslagsökning 2017	-	+1,3	-

Decentraliserad läkarutbildning (mnkr)

Anslaget för utgifter vid universitet för särskilda åtaganden och för utgifter för bidrag till insatser för ökad kvalitet i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, föreslås öka med 6,0 till stöd för Umeå universitets decentraliserade läkarutbildning. Ett särskilt åtagande är en uppgift som ett universitet eller en högskola har särskild finansiering för och som inte avräknas mot lärosätets takbelopp.

	Riket	UmU	Andel UmU
Anslagsökning 2017	-	+6,0	-

Kvalitetsförstärkning inom humaniora och samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning

I budgetpropositionen för år 2016 införde regeringen en förstärkning av resurserna till utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning. Dessa medel fördelas som förstärkningar av helårsstudentersättningen till berörda utbildningsområden.

I budgetpropositionen för år 2017 anges att denna förstärkning upphör 2019 och att anslaget därför beräknas minska med 12,7 mnkr för UmU's del till följd av detta.

Forskning och utbildning på forskarnivå, ekonomi (hela propositionen)

I budgetpropositionen för år 2017 föreslås inga förändringar i fördelning av anslaget till forskning och utbildning på forskarnivå, förutom medel för den statliga pris- och lönejusteringen (+1,5 % eller +16,2 mnkr år 2017).

Det övergripande målet för regeringens forskningspolitik är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Regeringen avser att se över detta mål för forskningspolitiken i samband med propositionen för forskning, innovation och högre utbildning som regeringen kommer att presentera senare i höst.

I budgetpropositionen för år 2017 föreslår regeringen att de statliga anslagen för forskning bör öka med 390 miljoner kronor totalt år 2017, varav 15 mnkr avser anslag till universitet och högskolor. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslagen uppgå till 520 mnkr, 780 mnkr, respektive 1300 mnkr. I den kommande forskningspolitiska propositionen kommer satsningarna och inriktningen för politiken för de kommande tio åren att presenteras närmare.

1. Förändring 2017 av anslagen till utbildning på grundnivå och avancerad nivå (2016 års förändring anges inom parantes)

Lärosäte	Förändring (mnkr)	Förändring i %
Umeå universitet	+35,5 (+49,6)	+2,7 % (+4,0 %)
Linköpings universitet	+48,9 (+56,0)	+3,4 % (+4,1 %)
Luleå tekn. Universitet	+8,6 (+5,4)	+1,4 % (+0,9 %)
Mittuniversitetet	+7,0 (-4,5)	+1,4 % (-0,9 %)

2. Förändring 2017 av anslagen till forskning och utbildning på forskarnivå (2016 års förändring anges inom parantes)

Lärosäte	Förändring (mnkr)	Förändring i %
Umeå universitet	+16,2 (+19,1)	+1,5 % (+1,8 %)
Linköpings universitet*)	+28,6 (+19,2)	+3,5 % (+2,4 %)
Luleå tekn. Universitet	+5,6 (+9,8)	+1,5 % (+2,8 %)
Mittuniversitetet	+3,6 (+24,0)	+1,5 % (+11,6 %)

*) Anslaget ökar p.g.a. överföring av medel som tidigare fördelats från anslaget 2:64, Särskilda utgifter inom universitet och högskolor.

3. Anslag utbildning på grundnivå och avancerad nivå (exkl. särskilda åtaganden)

Lärosäte	2016 (mnkr)	2017 (mnkr)	2018 (mnkr), beräknat	2019 (mnkr), beräknat
Umeå universitet	1 301	1 337	1 379	1 398
Linköpings universitet	1 435	1 484	1 535	1 561
Luleå tekn. universitet	635	644	662	674
Mittuniversitetet	519	526	540	547

4. Anslag forskning och utbildning på forskarnivå

Lärosäte	2016 (mnkr)	2017 (mnkr)	2018 (mnkr), beräknat	2019 (mnkr), beräknat
Umeå universitet	1 066	1 082	1 102	1 125
Linköpings universitet	825	854	870	888
Luleå tekn. universitet	364	369	376	384
Mittuniversitetet	231	235	239	244

För frågor angående budgetpropositionen för 2017, kontakta:

Bitr. universitetsdirektör *Per Ragnarsson*
 Controller *Carina Henningsson*
 Akademisekreterare *Daniel Andersson*

anknytning 5586 eller mobil 070-380 55 83
 anknytning 5663 eller mobil 070-634 96 15
 anknytning 9911 eller mobil 073-672 99 11